

SEREG MARIANN

AZ ÍGY ÍRTOK TI SZÖVEGEINEK TEXTOLÓGIAI VIZSGÁLATA*

*1. A Karinthy Frigyes életében megjelent kiadások**a) A Fidibusz*

Az 1912-es *Így írtok ti* kötet darabjainak kéziratos előzményei elvesztek.¹ A paródiák első közlését a *Fidibusz* című humoros hetilap őrzi, mely az előfizetési felhívás szerint „nemcsak a legvidámabb és a legművészebb, de egyuttal a legolcsóbb magyar élclap is.”² Az újság a politika mellett a művészet és az irodalom világában is humorforrást lát, szerzői számos műfajban, változó színvonalon szólalnak meg. Az *Így írtok ti* keletkezés-történetét is kutató Reményi József Tamás és Tarján Tamás a paródiák intermediális közegéről így fogalmaz: „a szellemes humoreszkektől a lapos viccekig, a kiváló grafi-kusgárda erotikus, szatirikus rajzaitól az ízetlen malackodásig minden előfordul benne. A sajtó-erkölcsrendészet rajta tartja a szemét – példányait olykor bevonják.”³ Az élclap-ról szinte csak adatszerű ismereteink vannak: 1908 elejétől Heltai Jenő a felelős szer-kesztője, főmunkatársai Molnár Ferenc és Ambrus Zoltán (ők hárman a lap alapítói), majd februárban Kemény Simon, májustól pedig Gábor Andor veszi át a vezetői posztot. Szalay Károly megjegyzi, hogy Karinthy Frigyes hatása ez utóbbi főszerkesztő idején a legnagyobb (az évszámot azonban kétszer is tévesen állapítja meg, 1912–1914-re, illetve az 1910-es évek elejére datálva Karinthy *Fidibusz*-beli munkásságát – holott az élclap már 1908-ban közölte paródiáit). Továbbá Szalay arra is utal, hogy Karinthy hatása Paulini Béla főszerkesztősége idején csökken, s ezt egy összekülönbözésnek tulajdonítja. Később, Szabolcsi Lipót vezetése idején a lap a konzervatívabb humor irányába mozdul

* A tanulmány a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0008 jelű projekt részeként – az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

¹ A Petőfi Irodalmi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár, az MTA Könyvtára nem rendelkezik velük, és nincsenek a Karinthy család birtokában sem. Ascher Oszkár arról számol be, hogy a hagyatéki rendezésekor kéziratosokat talált, azonban az ostromkor minden megsemmisült, *Az emberke tragédiája* töredékeit kivéve. ASCHER Oszkár utószavát lásd: KARINTHY Frigyes, *Az emberke tragédiája*, az 1946-os Singer és Wolfner-kiadás reprintje, Bp., Háttér, 1995, 40–41.

² *Fidibusz*, 1908. január 31., 11.

³ REMÉNYI József Tamás és TARJÁN Tamás jegyzete: KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, szerk. REMÉNYI József Tamás, TARJÁN Tamás, Bp., Ikon, 1994 (Matúra Klasszikusok, 17 – a továbbiakban: REMÉNYI–TARJÁN).

el, majd hírhedt lesz pornográfijáról, kitiltják a MÁV pályaudvarainak bódéiból – élelmes tulajdonosa, Fischhof azonban a hatóságokat kijátszva Fregoli fejléccel jelenteti meg.⁴

Érdemes lenne a behatóbb vizsgálatra az a környezet, melyben a Karinthy-paródiák napvilágot láttak: az állandó rovatok (például *A Fidibusz-kabaret*, *A Fidibusz panasz-könyve*, *A Fidibusz regénytára*, *A Hét legrosszabb verse* stb.), a reklámok (például Migrain-pasztilla, sérvkötő, gumióvszer, Törley pezsgő, különböző érzelmes és erotikus ponyvaregények hirdetései) és a változó színvonalú karikatúrák. Jobban megérthetjük a korabeli gondolkodást (szerzőt és közönségét egyaránt), ha meglátjuk, hogy a lapban jól megférnek a Maupassant- és Heine-versfordítások a kabaré-kuplékkal és viccekkel, az igényes és találó karikatúrák az alantas képi humorral, s akár rálelhetünk egy-egy Karinthy-paródia ihlető forrására is. Például az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* sorozat 1909 júliusában megjelenő XXVII. darabjának, a *Fekete bűnök (Sötét szerelmek)* című paródiának ötletadó alapját az 1908-as évad június 26-ai számának hirdetései között találjuk. Nagy Irma *Sötét bűnök* című munkáját „megdöbbenést keltő könyv”-ként reklámozza a lap: „A kitűnő író buja szépségű, megrázó realizmussal festett érzelmi történeteket mond el saját életéből a túlfeszített nemi gyönyörök minden fázisáról, a lihegő kéjtől, vérbűnökön át, a brutálisan perverz szerelemig. A gyönyörű rajzokkal díszített kötet ára 2 korona.”⁵ A komolynak szánt szövegezés szinte paródiaszámba megy, s ez megragadhatta Karinthy figyelmét is, aki ekkor már írogatott a lapba. Az élclap intermedialis jelenségeinek vizsgálatával a kor emberének életébe s a legfontosabbnak vélt közügyekbe is bepillantást nyerhetünk – különösen a címlapok karikatúráinak szemügyre vételével. Például az 1909. május 21-ei *Fidibusz* címlapján a *Közbiztonság* című, Major Dezső által készített rajz tréfásan reflektál arra a visszásságra, hogy az erkölcsrendészet rajta tartja a szemét a lapon, miközben sokkal komolyabb bűnügyek történnek: a kép előterében a *Fidibusz*t áruló újságos fiút ragadja meg a törvény embere, míg a háttérben utcai gyilkosság, molesztálás és betöréses rablás zajlik.

A paródiák keletkezéstörténetének vizsgálatában az első és legfontosabb lépést Ungvári Tamás teszi, aki először jelenteti meg az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* sorozat katalógusát, a név nélküli darabok esetében tisztázni igyekszik a szerzőség kérdését, illetve közli az 1912-es *Így írtok ti*-kötetbe fel nem vett szövegeket a sorozatból.⁶ Reményi József Tamás és Tarján Tamás az általuk jegyzetelt-gondozott *Így írtok ti*-kiadásban a kötet paródiáinak *Fidibusz*-beli kronologikus katalógusát közli a kötet rendje szerint (a Rostand-paródia kivétel, mert a *Színháték* nevű lapban jelent meg), emellett a szerzők röviden összefoglalják az élclapi megjelenés és a kötetbeli közlés azonosságait és különbségeit.⁷ Ungvári kizárólag a *Vázlatkönyv* számozott darabjait tünteti fel, s szerinte a sorozat az 1909. július 30-ai Mikszáth-paródiával (*Jubileum*) megszakad.⁸ Nem veszi figyelembe, hogy éppen ahogy a sorozat indulásakor csak a IV. darab kap sorszámot, a

⁴ SZALAY Károly jegyzetei alapján: SZALAY Károly, *Karinthy Frigyes*, Bp., Gondolat, 1961, 312.

⁵ *Fidibusz*, 1908. június 26., 13.

⁶ UNGVÁRI Tamás, *Adalékok az Így írtok ti keletkezéstörténetéhez*, It, 1979, 924–952.

⁷ REMÉNYI-TARJÁN, *i. m.*, 17.

⁸ UNGVÁRI, *i. m.*, 928–929.

vége felé szintén elmarad a számozás, de a sorozatcím megmarad: az 1910. július 8-án megjelenő Móricz Zsigmond-paródia, a *Népiesch* is az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* alcímet viseli. Ungvári Tamás cikkének függelékében addig ismeretlen, kötetbe nem került Karinthy-paródiákat közöl a Fidi-buszból: a *Vázlatkönyv XV. (Francia leckék)*, a számozás nélküli XVI. (*Kabaré*), a XIX. (*Humor*), a XXII. (*Tapintofónia*), a XXIV. (*A Fidi-busz Ady-száma*) és a XXVII. (*Fekete bűnök*) darabját.⁹ Nem teszi közzé viszont a sorozat szintén kötetbe nem került IV-es számú szövegét (a *Gellérthegyhy Oszkár* című Jókai-paródiát), a X-es számú *Drámozi* című írást vagy a későbbi, 1911-es *A faluselek* című Lengyel Menyhért-paródiát. A Reményi–Tarján szerkesztőpáros a kötetből kimaradt *Vázlatkönyv*-sorozat tagjait hiánytalanul felsorolja, kötetből való kihagyásukat interpretálja – szöveggözlésre azonban a szűk terjedelem miatt nincs lehetőségük. Megemlíti, hogy az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* sorozat után megjelenik a kötetbe felvett Szomor- és Zola-paródia, majd 1911. március 24-től új sorozat indul *Magyar antológia* címmel – a szerzőpáros szerint „tucatnyi” Karinthy-írás jelenik meg e cím alatt.¹⁰ A Fidi-buszban közölt Karinthy-paródiák teljes katalógusa azonban még nem készült el. A Reményi és Tarján által gondozott kiadás elsősorban az 1912-es kötet szempontjából tartja fontosnak az első megjelenést, az *Optimisták* című satíra-ciklus darabjait azonban kihagyja a felsorolásból. A függelékben egy eddig legteljesebbnek mondható listát közöl, mely az eredeti helyesírást megtartva a Fidi-busz-beli megjelenés időrendjében mutatja be az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* című sorozatot, a későbbi kötetbeli kiadás miatt azonosítható Karinthy-paródiákat, a *Magyar antológia* darabjait és az *Így írtok ti* Fidi-buszban megtalált satíráit (lásd: *Függelék I*).

Karinthy Frigyes kötetben meg nem jelent írásait ma már több népszerűsítő kiadványban is olvashatja a közönség. Az *Így írtok ti* és a paródiák szempontjából számunkra két kiadvány érdekes: a *Kísértetek és szellemek*¹¹ című, Urbán V. László által válogatott és *A kutya szimulál*¹² Végvári Judit válogatásában. Szalay Károly ezeket a szövegkiadásokat használja fel az általa szerkesztett kötet függelékében (és nem a Fidi-buszt), így sok pontatlanságot átvész az említett kiadványokból.¹³ Megismétli a hibás tördelést az Ady-szám *Litániájában* („Könyörögj érettünk.”), megtart egyes egybeírásokat (pl. „imádságoskönyv”) és a *Próféta végszava* versbeli magánhangzóinak mai helyesírású formáját („írod”, „új”). Használhatta volna Ungvári Tamás 1979-es szöveggözlését is, ami, bár jóval pontosabb, szintén tartalmaz apró eltéréseket a Fidi-buszban megjelent szövegekhez képest. Például: a kötőjeles „ős-szív”, „vég-ima” egybeírása, a „nyíltszemű” különírása,

⁹ UNGVÁRI, *i. m.*, 934–952.

¹⁰ REMÉNYI–TARJÁN, *i. m.*, 17. Ide számítják a sorszám nélküli *Édám Hanna* című paródiát, a XI-es Somlyó-paródiát (*Bomló Zoltán*) és a Bíró Lajos stílusát utánzó szöveget (*Érdekes*). A Somlyó-paródia előtt jelenik meg a *Buxbaumné, a fa* című Karinthy-írás, akár ez is lehet a X-es számú darab.

¹¹ KARINTHY Frigyes, *Kísértetek és szellemek*, vál. URBÁN V. László, Bp., Pannon, 1992.

¹² KARINTHY Frigyes, *A kutya szimulál*, vál. VÉGVÁRI Judit, Bp., Gulliver, 1992.

¹³ KARINTHY Frigyes, *Paródiák. I: Így írtok ti, Így láttatok ti*, szerk. SZALAY Károly, Bp., Akkord, 2001 (K. F. Összegyűjtött Művei, 6), 321–337 (a továbbiakban: SZALAY 2001).

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények
2034. CZXK évfolyam 70. szám

egy helyütt „még” helyett „más”, „búsas” helyett „búsos” áll; a versbeli magánhangzók esetében megtartja az „irod” formát, de lecseréli az „ujj”-at „új”-ra:

„Miadynk, ki lumpolsz Párisban,
Te irod a legszebb Verseket
Jőjjön el az új Irány” stb.

Egy dátumot érintő adata is hibás: a *Fekete bűnök* (XXVII.) című paródiát július 15-re teszi, ami téves, valójában 23-án jelent meg. (Nem is lehetne 15-e, amennyiben a heti megjelenés mindig a hét ugyanazon napjára esik: július 2., 9., 16. és 23.)

Visszatérve Szalay Károly függelékéhez, a két említett forrásból az alábbi, Fidibusz-beli szövegeket közli: *Gellérthegyhy Oszkár, Egy kezdő író vázlatkönyvéből (A Fidibusz Ady-száma)*, és az *Új antológia* című, három verset tartalmazó ciklus. Ez utóbbit először Urbán V. László tette közzé, aki kötetének előszavában nem szól a szerzőség megállapításának kérdéséről. Ungvári Tamás idézett cikkében és az *Új Tükör*-beli közleményében is választ keres a kérdésre: az aláírás nélküli darabok esetében honnan tudhatjuk, hogy Karinthy-paródiát olvasunk?¹⁴ Ungvári válasza a következő: vagy olyan darabról van szó, amelyet később kötetbe felvett a szerző, vagy pedig a neki tulajdonítható sorozatcím alatt jelenik meg, tehát az ő írásának tekinthető; azonban óvatosságból nem veszi fel *A Fidibusz Ady-számát* szerkesztett kötetébe.¹⁵ Ez szerinte épp annyira lehet közös ihletésű szerkesztési munka, mint teljes egészében Karinthy-írás, csak az *Edy Andrának* című, Tát Orpód aláírású vers bizonyosan az övé, hiszen ezt megtaláljuk az 1912-es kötetben is. A későbbi Karinthy-kutatók azonban elmulasztottak bizonyítékokat keresni, s legtöbbször nem foglalkoznak a szerzőség megállapításával kapcsolatos kétségekkel. Ez történhetett az *Új antológia* esetében is. Urbán V. László közlését bizonyítás nélkül Karinthy-műként veszi át Szalay Károly is, pedig komoly kétségek merülnek fel ezzel a darabmal kapcsolatban. 1911. április 14-én jelenik meg, az után, hogy március 24-én *Magyar antológia I.* sorozatcímmel olvashatjuk Trombolányi Dezső „verseit” – Carinti aláírással (március 3-án *A faluselek* is szignóval szerepel), s legközelebb június 9-én jelentkezik a *Magyar antológia II.* Babits Bihály költői karikatúrájával, –inti aláírással. Miért írt volna Karinthy a sorozat e két darabja közé *Új antológiát*, ha már elkezdte a számozást, tehát tervezte a folytatást? A szóban forgó ciklus alcíme *Magyar költők 1910-től 1911-ig*, szereplői Papits Mihály, Mellvért Uszkár és Lesznai Árpád, költeményeik: *A turul, Szózat Oféliához, Hintaszékben* (lásd: *Függelék II*). Miért írta a szerző ismét Babits-paródiát júniusban, ha ezt a témát nemrég választotta volna? Azonban ha ezek nem eléggé meggyőző érvek, érdemes megnézni magukat a kérdéses szövegeket is: a kendőzetlen erotikus célzások és az itt-ott esetlen szövegformálás nem Karinthyra jellemző jegyek. *A turul* című vers „elülről s háturul” poénját ő is felhasználja az *Antik szerelem* zárlatában: „rugok beléje hátul. / S megint előlről”, de ez nem bizonyítja, hogy

¹⁴ UNGVÁRI Tamás, *Karinthy Frigyes Ady-paródiái*, *Új Tükör*, 1978/53, 14–15.

¹⁵ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti: Paródiák*, szerk. UNGVÁRI Tamás, Bp., Szépirodalmi, 1979 (K. F. Összegyűjtött Művei – a továbbiakban: UNGVÁRI 1979).

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények 2034. CZXK évfolyam 70. szám

az előbbi szerzője (egyedül) Karinthy Frigyes lenne. A szerzőség kérdését így nyitva kell hagynunk, mert megnyugtató bizonyossággal nem titulálhatjuk Karinthy-paródiának e három szöveget.

b) Az első kiadás

Az eddigiekből részben kiderült, hogy az *Így írtok ti* paródiáinak kötetbeli megjelenését megelőzi az egyes darabok élclapi közlése: 1908 áprilisától 1909 júliusáig a Fidibusz hasábjain a „kezdő író” kipróbálja az irodalmi megszólalás lehetséges formáit (*-inti-*) vagy *Carinti* aláírással, azaz megindul az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* című sorozat. 1910-ben ritkuló megjelenéssel ugyan, de Karinthy még jelen van a Fidibuszban egy-egy írással, majd *Magyar antológia* címmel újabb paródiákat közöl az 1911-es évfolyamban.¹⁶ A valódi sikert azonban a kötetbe rendezett irodalmi karikatúrák kiadása, az 1912-es *Így írtok ti* hozza meg számára.¹⁷ Népszerűségét mutatja a tény, hogy Kosztolányi Dezső 1912. február 28-án, a *Világban* megjelent cikkében már a második kiadásról számol be.¹⁸ (Ez lehet a magyarázat arra, hogy két, eredetiként aposztrofált, 1912-es kiadás szövege eltér egymástól, például az egyikben „Máté király”, a másikban „Málé király” szerepel az Ady-paródia szövegében.¹⁹) A kötetbeli kiadás tudatos szerkesztésről és válogatásról tanúskodik, ennek mértékéről és jelentőségéről azonban eltérőek a vélemények.²⁰ Az *Így írtok ti* mint az író első kötete és mint szerkesztett-gondozott mű – feltehetően Karinthy szándéka szerint is – minőségi többletet hordoz az élclapi közlésekhez képest.²¹ (Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az első közlés vizsgálata ne lenne fontos, s egy kritikai kiadásban ne kapna szerepet.)

Karinthy négy ciklusba rendezi paródiáit: *Magyar antológia*, *Magyar próza*, *Külföldi próza*, *Optimisták (Néhány satira)*. A sikernek köszönhetően a paródiák köre egyre bővült 1912 után is, 1921-ben már bővített kiadásban, két kötetben jelentek meg,²² majd

¹⁶ Az 1912-es évfolyamban még két írása látott napvilágot: a XI-es sorszámú *Bomló Zoltán* január 26-án a *Magyar antológia* részeként jelent meg, március 1-jén pedig a *Bíró Lajos-paródia* ismét az *Egy kezdő író vázlatkönyvéből* alcímmel.

¹⁷ KARINTHY Frigyes, *Igy irtok ti: Irodalmi karrikaturák*, Bp., Athenaeum, 1912 (Modern Könyvtár, 108–112). A fiatal szerzőnek öt kötete jelent meg ebben az évben, az *Így irtok ti* mellett két novelláskötet (*Esik a hó*, *Ballada a néma férfiakról*) és két humoreszk-gyűjtemény (*Görbe tükör*, *Együgyű lexikon*) látott napvilágot.

¹⁸ „Karinthy Frigyesnek egy vastag kötetnyi humoros írása jelent meg. Amíg átolvastuk és latolgattuk kritikai mondanivalónkat, addig a könyvet szétkapkodták, s most már a második kiadása hever íróasztalunkon.” KOSZTOLÁNYI Dezső, [*Az Így irtok ti-ről*] = K. D., *Írók, festők, tudósok*, szerk. RÉZ Pál, Bp., 1958, I, 281–284. Első megjelenése: *Világ*, 1912/50, 17.

¹⁹ Az eltérésre Szalay Károly is felhívja a figyelmet utószavában: SZALAY 2001, 390.

²⁰ Lásd Fráter Zoltán, Kiss József, Szörényi László, Zipernovszky Kornél írásait: *Bíráló áruhában: Tanulmányok Karinthy Frigyesről*, vál., szerk. ANGYALOSI Gergely, Bp., Maecenas, 1990.

²¹ Fráter Zoltán megállapításai alapján: FRÁTER Zoltán, *Karinthy, a „kezdő író”*: *Az Így irtok ti első kiadása = Bíráló... , i. m.*, 199–210.

²² KARINTHY Frigyes, *Igy irtok ti*, Bp., Athenaeum, 1921, I–II.

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények 2034. CZXK évfolyam 70. szám

1928-ban elindult a *Karinthy Frigyes munkái* sorozat.²³ Ezután 1933-ban újabb műveket közölt a *Még mindig így írtok ti*,²⁴ melynek darabjai már korábban, például *Az Est Hármaskönyvében* vagy a Színházi Életben napvilágot láttak.

c) A második kiadás

Feltételezzük – bár keletkezéséről keveset tudunk –, hogy Karinthy tudtával és akaratával történtek a második kiadás jellemzőbb változásai, melyeket az 1928-as is megőrzött. A bővített kötethez Karinthy műfajelméleti jellegű előszót ír, a „Célozni tanulnak a katonák” bevezetőszöveget pedig *Előszó az első kiadáshoz* címmel frappánsabbá dolgozza át. Két rövid részlet, illusztrálásképpen:

1912: „Célozni tanulnak a katonák egy káplár vezetése alatt. Nem valami fényesen megy a dolog. A káplár dühösen szidja regrutáit, aztán kikapja a puskát egyiknek a kezéből, mikor éppen megint elhibázta...”

1921: „Célozni tanulnak a katonák. Nem valami fényesen megy a dolog. A káplár káromkodik, szidja a katonákat. Végre kikapja az egyiknek kezéből a puskát...” stb.

A szerzők tréfásan átalakított nevét Karinthy elhagyja a második kiadásban (Hady, Trombolányi), Babits keresztnéve az egyetlen kivétel. A kezdő íróra vonatkozó bevezetőszövegek is elmaradnak (Szabolcska, Móricz, Pósa), a parodizált szerzők rövid életrajzai azonban nem. A két kiadás szerkezete is eltérést mutat: az eredeti négy rész helyett (ahol a próza besorolás alatt drámai szövegeket is találunk) az újabb kiadás a műnemek szerinti felosztást és besorolást követi: a *Magyar antológiából Magyar írók / Költészet* lesz, majd a felosztásban próza és dráma következik, a második kötetben pedig idegen írók parodizált prózája és dráma (magyar és külföldi egyaránt) szerepel. Az 1912-es kiadás negyedik fejezete *Optimisták* cím alatt szatírákat, humoreszkeket közöl, ezek mind kimaradnak az 1921-esből. A két kiadás a költők sorrendjében többé-kevésbé meg egyezik, az 1921-es azonban több verset elhagy (például ilyen a *Leköpöm a multat* vagy a Kosztolányi-ciklus XIII-as számú darabja). A későbbi kötet helyesírása igyekszik egységesíteni a magánhangzók írásmódját, de ezáltal – különösen a költemények esetében – számos ritmikai változtatást tesz, amit szövegromlásként kell elkönyvelnünk. Például a Babits-paródiában az „Eriggyen, mert rugok beléje hátul” „rugok”-jának a jambus miatt rövid u-val kell állnia – ezt a második kiadásban azonban „rúgok”-ként olvashatjuk. A hosszúság–rövidség kérdése nemcsak helyesírási és verstani kérdés, hanem stilisztikai is, például: „Áfrikában fű az ántipasszát” helyett „Afrikában fű az antipasszát”; vagy Szabolcskánál a „szivem” helyett „szívem”, a „versírás” helyett „versírás” változtat a stílusértéken – a „csunya” írásmódja a rím kedvéért ellenben megmarad. Jelentős értelem-tartalmi változtatásokkal is találkozunk a '21-es kiadásban, lássuk ennek legjellemzőbb példáit.

²³ KARINTHY Frigyes, *Igy írtok ti*, Bp., Athenaeum, 1928 (Karinthy Frigyes Munkái, 1).

²⁴ KARINTHY Frigyes, *Még mindig így írtok ti*, Bp., Nyugat, 1933.

Az Adyt utánzó-csúfoló *Moslék-ország* című költemény egy teljes sora, a „Laza ferdinen, laza ferdinen”²⁵ helyett „Hadd ugassanak, hadd ugassanak” áll, s a népszerűséget megerősítő mondat is elmarad: „Megjelent német és francia fordításban is”. Az 1921-es módosítás okaként az is elképzelhető, hogy Karinthy nem engedi meg magának azt a gúnyolódást Ady halála után, amit az élő költővel szemben még igen, s talán a *Leköpöm a multat* című paródia is bántónak találtatott, s ezért marad ki. Vagy utalhatunk itt a gyakran idézett Ascher Oszkár-féle véleményre is, miszerint az író nem volt elégedett Ady-paródiáival, mivel úgy érezte, nem találja el igazán a stílusát.²⁶ De elmarad a Kosztolányi-paródia lábjegyzete is, mely az 1912-es kötetnek helyet adó *Modern Könyvtár* sorozatot sem kímélte: „Harmincnyolcadik kiadása megjelent a »Mudern Könyvtár« huszonkétezredik számában”. Reményi József Tamás és Tarján Tamás tréfásan „sajtóhubának” véli a „mudern” szót,²⁷ azonban Karinthy többször is használja kritikáiban,²⁸ így valószínűleg szitokszó értelmű, közismert jelző lehetett a modern-ellenesek szájából.²⁹ A jelentősebb tartalmi változtatások tendenciája az elhagyás: a Kaffka Margitot bemutató szövegből kimarad a következő félmondat: „ekkor szokta meg az ilyen szófordulatminegységek gondolatát”; a Füst Milán-bevezetőből pedig a következő mondat második fele marad el: „Jelenleg egy hosszabb verssoron dolgozik, visszavonulva birtokaira, a sarokasztalhoz, közvetlen a Fizező Pincér hófedte csúcsai mögött!” Kimarad a Herczeg-paródia műfajmegjelölése („Tanulságos ifjúsági színmű 4 felvonásban, irták Herczeg Lajos és Pósa Ferenc”), s az alábbi csípős humorú Mikszáth-részlet sem szerepel az 1921-es kiadásban:

P. S. Tisztelt Szerkesztő Ur! A fenti levelet a tárcarovatban tessék kiadni, vasárnap, nagyított betűkkel. A száz koronát postafordultával sziveskedjék folyósítani. Husz koronát kérek külön a levélben előforduló adomáért, amelyet át kellett alakítanom. A humort beleszámítom a száz koronába, de a levél végén lévő ellágyulásért tíz korona többlet számítandó be.

Kiváló tisztelettel
Fenti.

Karinthy tudatos változtatásai mellett azonban szembetűnő a feltehetően hibás olvasatból, figyelmetlen szedésből eredő szövegromlás a második kiadásban. A Füst-paródia hibás sorszámozása vagy a *Dana Idák* összevissza írásjelei feltűnőek, de értelemzavaró

²⁵ A német „lass mich verdienen” („hadd tűnjek ki, hadd keressek pénzt”) beszélt nyelvi alakjának elferdítése, valószínűleg a bécsi dialektus nyomán. Karinthy talán a sor erőtlensége, bizonytalansága miatt változtatta meg – véli Reményi József Tamás és Tarján Tamás: REMÉNYI–TARJÁN, *i. m.*, 29.

²⁶ „Bosszantotta, hogy Adyról nem tud igazi karikatúrát írni” – idézi Aschert Ungvári Tamás. UNGVÁRI, *Karinthy...*, *i. m.*, 14–15; UNGVÁRI, *Adalékok...*, *i. m.*, 931.

²⁷ REMÉNYI–TARJÁN, *i. m.*, 37.

²⁸ Például: „Néha visszakacsint ránk, undok mudernekre” – írja Sík Sándorról; vagy Gyököcssy Endre verseiről „minden »mudern« esztétikai terminológia nélkül” ír. KARINTHY Frigyes, *Írások írókról = Esszék, kritikák*, I, szerk. SZALAY Károly, Bp., Akkord, 2002 (K. F. Összegyűjtött Művei, 9), 69, 82.

²⁹ Molnár Ferencnek is kedvelt szava. LACZKÓ Géza, *Humor és komikum*, Nyug, 1916, I, 415–421.

lehet a vesszők használata vagy elmaradása is: a Babits-paródiában például nem mindig, hogy „Ó korzók, korza” vagy az 1921-es kiadás szerint „Ó, korzók korza” áll. A Móricz-paródiában Karinthy számos népies kifejezést utánzó egyéni szóalkotása szerepel értelemzavaró „javítással”: a „megrisszantotta a derekahajlását” helyett „megriasztotta”, „borsódzás, babzás” helyett „habzás”, „belerugott” helyett „beleugrott”, „himdagadás” helyett „hímdadogás” áll. Van értelemjavító szándékú változtatás („odapistangolt” helyett „odapislantott”), népiességre ráerősítő („melletetejére” helyett „melletetjire”), és még sorolhatnánk.

Az 1921-es kiadás nagymértékű szövegromlást mutat az 1912-eshez képest (melyben szintén találunk hibás lapszámozást vagy betűvételeket), s ezt az 1928-as gyűjteményes kiadás megismétli. Az 1921-es kiadásból szándékosan kimaradnak hosszabb szakaszok, sorok, szavak, azonban összességében elírások, vesszőhibák, tördelési hibák, helyesírási bizonytalanság jellemzi elsősorban a kötőjelezés, a nagybetűs írásmód és a hosszúság–rövidség kérdésében. Az az érzésünk támad, hogy a szerzőnek csak a kötet első darabjait volt ideje átnézni, mert előrehaladva egyre több olyan változtatást találunk, amit elírásnak és nem akaratlagos módosításnak vélhetünk.

2. Teljességre törekvő kiadások

Tízféle, Karinthy halála utáni kiadás szövegét vettem össze, a következőkben ezek jellegzetességeit igyekszem összefoglalni. Az 1954-es, Szépirodalmi Kiadó által közreadott *Így írtok ti*-kiadást Szász Imre szerkeszti-jegyzeteli.³⁰ Beszámol arról, hogy az addigi legteljesebb gyűjtemény 1947–48-ban jelent meg az Új Idők Irodalmi Intézetnél, s hogy kötetének alapja a Karinthy életében megjelent utolsó kiadás és a *Még mindig így írtok ti*.³¹ Az *ultima editio* elve alapján tehát az előbb tárgyalt, 1921-es kiadást tekinti mérvadónak, melyről feltételezzük, hogy Karinthy saját kezű változtatásait tartalmazza (pl. a torzított nevek vagy a kerettörténet elhagyása), de számos esetben felületes munkára vagy nyomdahibára kell gyanakodnunk. Ehhez járul az a rendezőelv, mely a későbbi *Így írtok ti*-kiadásokra is sokáig jellemző, azaz hogy a szerkesztők igyekeznek műfaji megkülönböztetést tenni és csak tisztán irodalmi paródiákat közölnek (így például kimaradnak ez első kiadás szatírái vagy a *Még mindig így írtok ti* kevert műfajú darabjai), továbbá a később keletkezett, más kötetben (vagy élcslapban) megjelent paródiaszövegeket is e cím alá vonják. Szász Imre például felveszi a kötetbe a *Zápolya úr vallatása* című Ady-paródiát Ascher Oszkár közlése nyomán, válogatásának alapja pedig az *Így írtok ti*, a *Még mindig így írtok ti*, a *Drámák ecetben és olajban*, a *Görbe tükör*, az *Írta...*, az *Így láttátok ti* és az *Amiről a vászon mesél*, így a kötetet az *Így írtok ti* eddig megjelent legbővebb gyűjteményének nevezi. Kimaradnak azonban azok a költemények, amelyeket már az 1921-es kiadásban sem találunk, de a szerkesztő önkényesen kihagy

³⁰ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., jegyz. SZÁSZ Imre, Bp., Szépirodalmi, 1954.

³¹ *Uo.*, 637.

olyan szövegeket is, melyeket „néhány jelentéktelen író kevésbé sikerült karikatúrájának” titulál. (Ilyenek például a *Még mindig így írtok tőből* Fodor László *Mégis szoknya a szoknya* és Szabó László *Mars és vidéke* című karikatúrája.) Ellenben néhány szöveget visszahoz az első kiadásból, melyeket véleménye szerint „az író később a maga által is megszegett műfaji elképzelése miatt hagyott ki.” A kötet nem őrzi meg a szövegek eredeti sorrendjét, hiszen nem rekonstruál, hanem bővít és rendszerez, az egyes darabokat szerzők szerinti betűrendben közli a műnemeken belül.

A Szépirodalmi Kiadó későbbi kiadásait szintén Szász Imre szerkeszti és jegyzeteli. Az 1963-as kiadás³² esetében a szerkesztés-szöveggondozás elvei azonosak az '54-es és az '59-es edícióéval, azonban a műfaji határesetek (humoreszk/stílusparódia) tekintetében igyekszik Karinthy besorolására hagyatkozni, miközben rendszerez is: például *Műfajok* címszó alá sorolja az újságkarikatúrákat és riportokat, a film-karikatúrákat pedig egybegyűjti az *Amiről a vászon mesél* cím alatt. A szöveg megformálásában az utolsó megjelenést és a könyvbeli formát tekinti alapnak. Ehhez képest a '73-as, szintén Szász-féle kiadás³³ összességében megőrzi a fenti elveket, azonban utószavában kiemeli, hogy a „paródiák fölötti rövid jellemzések”-et visszaállítja, mivel az első kiadás már nem kapható.³⁴ Minden más, első kiadásra vonatkozó információt, eltérést pedig a korábbiakhoz képest bővebb jegyzetapparátusban ad meg (pl.: „Megjelent német és francia fordításban is” vagy a Pósa-paródia első szövegváltozata: „idióták, trotlik”).

Ezen kisebb-nagyobb változtatások kétségtelenül azt jelzik, hogy fontossá válik az első kiadás, az eddigiekhez képest bekerülnek egyes versek és írók – a szerzők azonban ismét betűrendben szerepelnek, műnemek szerinti csoportokban. Érdekes jelenség, hogy az így „újonnan” bekerült Ady-paródia, a *Leköpöm a multat* követi az eredeti rövid magánhangzós írást (az *ultima editio* ebben az esetben az 1912-es), míg más paródiaversben ritmikai okokból sem őrzi meg a kiadás ezeket a jellegzetességeket. Ugyanakkor igyekszik javítani a vélt hibákat: az 1954-es kiadásban (az 1921-es alapján) például még „bicsébácsi” szerepel az erőltetett, gyerekeknek szóló nyelvet karikírozó Pósa-paródiában, míg az 1963-asban (és a '73-asban is) már a javított „bicsibácsi” áll – felülírva az első kiadás „bicsbácsi”-ját. E betűeltérés jelentéktelen semmiségnek tűnhet, a fenti példa háttérben mégis komoly kérdések húzódnak. Ki döntheti el, mit akart a szerző? Milyen mértékben változtathatunk a közölni kívánt szövegen? Ezt nem csak a valós vagy vélt sajtóhibákról kérdezhetjük, hanem az azonos címmel önkényesen válogatott, az eredetitől eltérő elvek alapján átrendezett kiadások egészére ugyanúgy vonatkozik.

Nagy változást hozott kiadói-szöveggondozói elvek tekintetében Ungvári Tamás már említett 1979-es, a *Karinthy Frigyes összegyűjtött művei* sorozat részeként megjelent kiadása. Ő visszatér az *Így írtok ti* első kiadásához, ezt egészíti ki későbbi szövegekkel, kötetének szerkezete azonban kevésbé átlátható. Voltaképpen a kiadástörténetet is be kívánja mutatni, vagyis a kötetszerkezet szintjén követni igyekszik a genetikus kiadási elveket, a szövegváltozatok szintjén azonban nem. (A eljárás talán „kumulatív kiadás-

³² KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., jegyz. SZÁSZ Imre, Bp., Szépirodalmi, 1963, I–II.

³³ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., jegyz. SZÁSZ Imre, Bp., Szépirodalmi, 1973, I–II.

³⁴ *Uo.*, II, 475–477.

nak” nevezhető.) A korábbi kiadásoktól eltérően megőrzi az első kiadás előszavát, a mottót és az ajánlást, a *Magyar antológia* költőinek jelzős elnevezését és a tréfás névtorzításokat. A versek sorrendje is egyezik az első kiadásbelivel a *Magyar kabaré*ig, utána szerepel a Somlyó Zoltán-paródia. Még a költészetben belül, a római kettes szám alatt olvasható Karinthy bevezetője az 1934-ben írott versparódiáihoz, majd alfabetikus rendben a verses irodalmi karikatúrák; római hármas alatt pedig két paródiavers áll, melyek a *Még mindig így írtok* tiben láttak napvilágot. A *Magyar próza* című fejezetben megtartja az első kiadásban szereplő elnevezéseket (pl.: „Móricz Zsigmond, a tósgyökeres”), azonban ezek mind elmaradnak az első kiadásból származó költemények esetében. Ennek oka nehezen belátható, hiszen a szerkesztő láthatóan teljességre törekszik, hacsak az nem gátolta e jelzős megnevezések közlésében, hogy az első az „Ady Endre, a nacionalista” lett volna – s így következetesen nem közölte a többit sem. Elképzelhető, hogy e jelző kellemetlen csengésűvé vált az idők során, s talán ezért nem szerepel például az 1992-es népszerű válogatásban sem (holott a többi költőnél közli a jelzőket).³⁵ A próza-fejezetből kimaradnak Herczeg Ferenc és Molnár Ferenc karikatúrái (mivel feltételezés szerint ezek a dráma-paródiák az első kiadásban tévesen szerepelnek a próza megnevezés alatt) és a kritikát vagy újságírást parodizáló darabok (*A „kergek” képkiallítása, Magyar újságírás*). A szerkesztő a műnemek és műfajok szerinti felosztást fontosabbnak tartja az eredeti kiadás(ok) szerkezetének megtartásánál. A második szakaszban közli az 1921-es kiadás előszavát, majd az ott megjelenő prózai művekből hozza azokat, melyek az 1912-esben nem szerepeltek. A harmadik pontban a *Még mindig így írtok ti* előszava és annak a próza műnemébe tartozó karikatúrái állnak, majd a negyedikben újabb próza-paródiák és színházi kritikák paródiái olvashatók. A *Dráma* fejezetbe került az első kiadásból „Herczeg Ferenc, az előkelő”, „Molnár Ferenc, a gyermekismerő” és „a drámaíró”. A második számozott szakaszban pedig a második kiadásban jelent, elsőtől eltérő darabok szerepelnek – az eredetivel egyező sorrendben. Új fejezetben olvashatók a *Kacsalábon forgó kastély*, majd a *Drámák ecetben és olajban* darabjai, a harmadik pontban a *Még mindig így írtok ti* drámai szövegei állnak. A negyedik szakaszban a később keletkezett, kötetben meg nem jelent dráma-paródiák következnek (pl. Móricz *Búzaparítás* vagy Madách *Az emberke tragédiája*), majd a szakaszt a *Hacsek és Sajó* zárja.

Ungvári Tamás érdeme, hogy visszatér az első kiadás szövegeihez, s csak az azoktól különbözőeket veszi a két későbbi kiadásból. Teljességre törekszik (például közli a különböző megjelentetések előszavait), de mindez nehezen átláthatóvá teszi kötetét. Szigorúan megtartja a költészet – próza – dráma felosztást, s ennek rendeli alá a szövegeket, elhagyva az újságírással vagy kritikával kapcsolatos paródiákat és szatírákat illetve az eredeti kötetrendet. Szöveggondozása jóval körültekintőbb, mint a korábban említett kiadásoké, a verstani-stilisztikai jellegzetességeket igyekszik megtartani – igaz ez a rövid magánhangzókra és a kötőjeles írásmódra is –, amellet, hogy következetesen modernizált helyesírást használ. Megtartja a bevezetőszövegeket és általában mindent, amit az 1921-es kiadás elhagyott, az első kiadás elírásait pedig javítja (füligarepedtszajú –

³⁵ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., szerk. FAZEKAS István, Bp., Magvető, 1992.

füligrepedszájú, kérlelhetetlent – kérlelhetetlent, nagylöttyös – nagylöttyös stb.). A bevezetőszövegeket (a kezdő íróról) és a drámai utasításokat dőlttel szedi, az eredeti tipográfiát megtartja.

Az Ungvári-féle kiadás után következik jelentőségben és a kiadói elveket tekintve Szalay Károlyé. A *Karinthy Frigyes összegyűjtött művei* sorozat 6. darabja, a *Paródiák I.* kötete tartalmazza az *Így írtok ti* – azaz az 1912-es kiadás gondozott szövegét –, a *Függelékben* pedig a Fidibuszból, a Borsszem Jankóból, a Pesti Naplóból, a Figáróból, Az Újságból és a Színházi Életből közöl az író életében kötetbe nem került, 1908 és 1920 között született irodalmi paródiákat. Szalay nem tesz műfaji megkülönböztetést, így visszakerül az *Optimisták* című humoreszk-ciklus az első kiadás alapján, valamilyen okból kimarad azonban az 1912-es *Így írtok ti*-kötet záródarabja, az *Együgyű mese* című költemény.

Szalay jegyzetében hivatkozik Szász Imre (1973) és Ungvári Tamás (1979) jelentős munkájára, s meghatározza saját kiadása ezekhez mért hasonlóságait-különbségeit.³⁶ Elődeihez hasonlóan visszaállítja a későbbi kiadásokból elhagyott nevek utáni jelzőket és a névtorzításokat. A könnyebb tájékozódás érdekében a feltételezett parodizált író nevét a tartalomjegyzékben zárójelben adja meg ott, ahol a név nem szerepel a főszövegben. A helyesírás tekintetében a mai követelmények szerint csak akkor változtat, ha az nem zavarja a versek ritmusát, döntései azonban olykor megkérdőjelezhetők. Egyes esetekben meghagyja az eredeti írásmódot (versírás, szeliden, ifju stb.), míg számos helyen nem veszi ezt figyelembe, például: „Hajh, kutyafáját, szomorú legény”, vagy Kosztolányinál a hangulatfestő jellegű „bus” és „szelid”, Kaffkánál az „ékszermivü” vagy Füstnél a „rugnak” magánhangzói esetében.

3. Oktatási célra szánt és népszerű kiadások

A kilencvenes évektől számos diákkönyvtári, diákoknak szánt *Így írtok ti* válogatás és népszerű kiadás jelent meg. Néhányat megvizsgálva közlök most általános következtetéseket. A válogatások természetesen nem őrzik meg az eredeti kötetszerkezetet, mivel az oktatási célt jobban szolgálja a kronologikus sorba rendezés: az Ady-paródiát gyakran megelőzi a Petőfiről szóló, s elmarad az előszó (például ilyen a *Populart* válogatás³⁷). A szövegközlés legtöbbször hű az 1912-es kiadáshoz, a helyesírást modernizálja, de törekszik a jellegzetességek megtartására – azonban sok helyen mégis elsiklik fölöttük.

A *Talentum Diákkönyvtár* 2003-as kiadása merít Szalay Károly 2001-es kötetének tanulságaiból.³⁸ Az előszó egyezik az első kiadás előszavával, következetesen közli a torzított neveket és a jelzőket. A szövegben igyekszik megtartani a versbeli jellegzetes-

³⁶ SZALAY 2001, 389–391.

³⁷ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti: Válogatás*, Bp., Szikra, 1996 (Populart Füzetek: Diák- és Házikönyvtár, 106).

³⁸ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál., kiad. SZALAY Károly, H. BENCZÚR Margit, Bp., Akkord, 2003 (Talentum Diákkönyvtár).

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények
2034. CZXK évfolyam 70szám

ségeket (pl. szomoru, tarfejü, bus, szeliden, de Füstnél: keserü; és Füst-nélküli, emléktemető, gyümölcsös-kertbe). A szöveg sokkal jobb állapotú, mint más diák-kiadásokban, csakhogy néhány tördelési hiba csúfítja a képet, például összecsiszított strófkák az Ady- és a Szabolcska-paródiában. Természetesen kizárólag az erős kanonikus helyzetű (a tananyagban szereplő) szerzők torzképét mutatja be e diákoknak szánt válogatás, így nincs benne Kaffka Margit, Herczeg Ferenc vagy Pósa Lajos karikatúrája.

Általánosan jellemző, hogy a népszerű *Így írtok ti* válogatások visszatérnek az első kiadás szövegéhez. Helyesírásuk gyakran következtelen, bár igyekeznek modernizálni: egyes ritmikai-stilisztikai jellegzetességeket megőriznek, míg másokat nem. Rendezőelvük az alfabetikus sorrend és a műnemek szerint csoportosítás – amit a korábbi kiadások rögzült szerkesztőelveként megörököltek. (Megállapításaim alapjául elsősorban a korábban említett 1992-es és a 2007-es kiadás³⁹ szolgált.)

Kiemelendő azonban a már többször említett és idézett *Matúra Klasszikusok* sorozat *Így írtok ti*-je: ez a diákoknak szánt kiadás az 1912-es kötet eddig létező leghűbb szövegkiadása (az 1997-es hasonmás kiadást leszámítva). Reményi József Tamás és Tarján Tamás gondozza a szöveget, és a szövegközlés mellett számos fontos dokumentumot is közreadnak, például képeket, karikatúrákat vagy a Fidibusz néhány oldalát. A kiadás elsődlegesen középiskolások segédanyaga, így széljegyzetei megkönnyítik a korszakban való tájékozódást (például korabeli színészekről, politikusokról közöl információt). Formailag-tartalmilag követi az 1912-es *Így írtok ti*. Helyesírása modernizáló (lössz helyett lősz), de a versbeli ritmikai-stilisztikai fontosságú rövid magánhangzókat megtartja (*A Törpe-fejűek, Egyszerűség*), prózában, drámában ezt nem teszi – kivéve, ahol ennek stílusbeli szerepe van. Például: „ehez már hozzászólt a közönség a molnártól” vagy a már említett, egyedi kifejezéseket felvonultató Móricz-paródiában. A szerzők széljegyzetben utalnak Karinthy lábjegyzeteire, s emellett számos hasznos szövegkritikai megállapítást tesznek.

Remélem, sikerült áttekintést adnom az *Így írtok ti* kiadásainak legfőbb tendenciáiról, s arról, hogy a később keletkezett paródiák e cím alá vonása, a műnemek szerinti szigorú felosztás és a műfaji válogatás miként befolyásolta a kötet arculatát a 20. század évtizedei során. Az is kiderült, hogy a paródiák publikálásának első közege, a Fidibusz című élclap tüzetesebb vizsgálata is szolgálhat értékes adatokkal a Karinthy-filológia számára. A későbbi kiadások legnagyobb problémája, hogy a szöveggondozók gyakran nem vették figyelembe az eredeti helyesírást, bár az utóbbi évtizedek fejleményei ezt korrigálni igyekeztek (hasonmás kiadás, *Matúra*-kiadás). Habár az *ultima editio* elve hosszú évtizedekig elvonta a figyelmet róla, az 1912-es *Így írtok ti*-kötet a Karinthy-életműben betöltött szerepét és jelentőségét figyelembe véve hasznosnak bizonyul az első kiadás szövegéhez és kötetrendjéhez való visszatérés. A 21. század tudományos szöveggondozására vár a feladat, hogy megszülethessen a mű tudományos igényű vagy kritikai szövegkiadása.

³⁹ KARINTHY Frigyes, *Így írtok ti*, vál. SIMON László, Bp., Akkord, 2007.

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények
2034. CZXK évfolyam 70. szám

Függelék I.

Karinthy-írások a *Fidibusz*-beli megjelenés sorrendjében⁴⁰

<i>A Fidibusz IV. évfolyamában</i>		<i>Így írtok ti (1912)</i>
1908. április 10.	Gori Andrej mellénye (Vázlatkönyv)	kötetben
1908. április 17.	Gori Andrej mellénye (Vázlatkönyv) (folyt.)	
1908. április 24.	Együgyü mese	kötetben
1908. május 8.	A fene (Vázlatkönyv)	kötetben
1908. május 15.	Torzító tükörben (Vázlatkönyv) Moslék-ország; Leköpöm a multat; A Törpe-fejűek	kötetben
1908. június 5.	Gellérthegyhy Oszkár (Vázlatkönyv IV.) V. – „keressük Petőfit” ⁴¹	– –
1908. október 16.	A kenguru (Vázlatkönyv VI.)	kötetben
1908. november 13.	Ninácska (Vázlatkönyv VII.)	kötetben
1908. december 4.	Az első magyar fénymázkészítő (Vázlatkönyv VIII.)	kötetben

<i>A Fidibusz V. évfolyamában</i>		<i>Így írtok ti (1912)</i>
1909. január 1.	A csapócsavar és folyt-acélgyáros (Vázlatkönyv IX)	kötetben ⁴²
1909. január 8.	Drámozi (Vázlatkönyv X.)	–
1909. január 15.	Norrah (Vázlatkönyv)	kötetben
1909. január 29.	Halljad Izráel! (Vázlatkönyv XII.)	kötetben
1909. február 5.	A „Kergék” képkiallítása (Vázlatkönyv XII.) [Hibás számozás!]	kötetben
1909. február 19.	A munka diadala... (Vázlatkönyv XIV.)	kötetben
1909. február 26.	Francia leckék (Vázlatkönyv XV.)	–
1909. március 12.	Kabaré (Vázlatkönyv) Tyúkszem dal Emil I. II. Már tetszik érteni? I. II. III.	– kötetben –
1909. március 19.	Sanyi (Vázlatkönyv XVII.)	kötetben
1909. március 26.	Sanyi (Vázlatkönyv XVII.) (folyt.)	
1909. április 2.	Sanyi (Vázlatkönyv XVII.) (folyt.)	
1909. április 16.	Vegyes (Vázlatkönyv XVIII.) Gyomor a mellben Földalatti repülőgép Strucc és pávián Hogyan írnak az írók?	kötetben
1909. április 30.	Humor (Vázlatkönyv XIX.) Apró komikumok (I. Benő úr ebédnél, II. Benő úr otthona) A csők (Gyermekrajz)	– kötetben
1909. május 7.	Mr. Laposi Jutkha: A gyergyói intelligencia (Vázlatkönyv XX.)	kötetben

⁴⁰ Rövidítések: Vázlatkönyv – *Egy kezdő író vázlatkönyvéből*; MA – *Magyar antológia*.

⁴¹ Reményi József Tamás és Tarján Tamás hívja fel a figyelmet erre a hiányra: „»A kezdő író, miután hasz-talan ajánlotta föl tollát Ibsennek, Jókainak, Petőfi Endrének, Ady Sándornak, Molnár Oszkárnak, Wilde Ferencnek...« A nevek tréfás keverése [...] pontosan lajstromozza az addig karikírozott szerzőket, éppen hatot. De hová lett Petőfi?» REMÉNYI–TARJÁN, *i. m.*, 15.

⁴² A kötetben *A vasalógyáros* címmel szerepel.

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények 2034. CZXK évfolyam 70. szám

1909. május 14.	Egyszerűség (Vázlatkönyv XXI.) Egyszerűség; A mi falunkból; Hit, remény, szeretet	kötetben
1909. május 28.	Tapintofonia (Vázlatkönyv XXII.)	–
1909. június 4.	Nösténység (Vázlatkönyv XXIII.)	kötetben
1909. június 11.	A Fidibusz Ady-száma (Vázlatkönyv XXIV.) Litánia Az Imádságokból (Menyő Fiksa) Edy Andrának (Tát Orpód) XIII. Anatómia (Mabits Bihály) LIV. Verstan (Gaczkó Léza) CXV. Hozzászólás (Farinthy Krigyes) VI. A próféta végszava (Kar)	– – kötetben – – – –
1909. július 2.	A bőr (Vázlatkönyv XXV.)	kötetben
1909. július 9.	Kneipp (Vázlatkönyv XXVI.) Gyomorür; Tályogos orbánc; Kanyaró; Üszög; Hagymáz	kötetben
1909. július 23.	Fekete bűnök (Sötét szerelmek) (Vázlatkönyv XXVII.)	–
1909. július 30.	Jubileum (Vázlatkönyv XXVIII.)	kötetben

<i>A Fidibusz VI. évfolyamában</i>		<i>Így irtok ti (1912)</i>
1910. június 3.	Május	kötetben
1910. június 24.	A rossz vonaglás	kötetben
1910. július 8.	Népiesch (Vázlatkönyv)	kötetben
1910. szeptember 2.	Az olaj	kötetben
1910. szeptember 9.	Az olaj (folyt.)	
1910. szeptember 16.	A tanulság	kötetben

<i>A Fidibusz VII. évfolyamában</i>		<i>Így irtok ti (1912)</i>
1911. március 3.	A faluselek	–
1911. március 10.	Na végre egy egészen könnyű kis futó viszonyt fogok kötni	kötetben
1911. március 17.	Na végre egy egészen könnyű kis futó viszonyt fogok kötni (folyt.)	
1911. március 24.	Trombolányi Dezső (MA I.)	kötetben
1911. június 9.	Babits Bihály (MA II.)	kötetben
1911. június 23.	Kömény Chimaune (MA III.) Lábaim; Karperec; Napos délelőtt a Dunaparton	kötetben
1911. június 30.	Kaffkaff Margitságosság (MA IV.) Füst Milán (MA V.)	kötetben kötetben
1911. július 14.	Feleségezett Gallér Oszkár (MA VI.)	kötetben
1911. július 21.	Szépen! Ernő (MA VII.) Zápor Andor (MA VIII.)	kötetben kötetben
1911. augusztus 18.	Talpramagyar Sándor (MA IX.)	kötetben
1911. szeptember 22.	Édám Hanna (X.?)	kötetben
1911. december 22.	Buxbaumné, a fa (X.?)	kötetben

<i>A Fidibusz VIII. évfolyamában</i>		<i>Így irtok ti (1912)</i>
1912. január 26.	Bomló Zoltán (MA XI.)	–
1912. március 1.	Érdekes (Novella. Írta: Író Lajos) (Vázlatkönyv)	–

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények 2034. CZXK évfolyam 70. szám

Az Így írtok ti utóélete a Fidibuszban

1912. március 15.: Most már megmondom, igen, megmondom... (Reményi és Tarján szerint Gábor Andor írása az *Így írtok ti*ről)

Címbeírt rajútszások 1912-ből: Ahogy ti utaztok (Kláriss); Ahogyan mi visszafizetünk... („A fiatal író már megint hajnali öt órákor érkezett haza...”)

Az Így írtok ti eddig élclapban meg nem talált szatírái

A kályha mindenkire meleg

A szerelem az élet illatos virága, mely mint egy kifeszett bimbó

Függelék II.

UJ ANTOLÓGIA

Magyar költők 1910-től 1911-ig

A TURUL

– Szonett –

Lengő madár, magyar madár, turul,
Melyről a krónikákban nincs adat,
Bár látunk bennük sok halat s vadat,
Mídön lelkünk a multon elbusul.

Milyen kár, hogy nem tudok burul,
(Ez egy nép, mely nemrég viselt hadat)
Ó bur nép én ismerem multadat
ismerem őt elülről s háturul.

Érzem, hogy nékem dalra kéne kelni
És a turulról kéne énekelni
Ah éne, kéne, Lelkem Éne, Kéne.

A drámában lényeges a prologus,
Ezt tudja már ma minden filologus,
És, és: Parerga, s Paralipoméne.

PAPITS MIHÁLY

ItK

Irodalomtörténeti Közlemények
2034. CZXK évfolyam 70. szám

HINTASZÉKBEN

Megvakult az éj.
De pápaszemem,
Hályogos glikkerére teszem –
És látlak.
És különben is – fehér nyoszolyádnak
Titkait szaglászva kutatni
Én nem restellem!

Megvakult az éj.
Pokoli kéj
Ilyenkor álmos-sötétén
Meghuzódni a hintaszékben
És húzni, húzni egyre a szerelmet,
Mint valami édes terhet...
Mít nekem a kebled?
Mít a vállad, a fehér csipőd,
A zsebkendőd, a hóid, a cipőd,
S a fenyvesekkel vadregényes tájak?
Mít nekem az állad?
Hintaszékes estén nem kívánlak:
Nem vagyok állat...?

LESZNAI ÁRPÁD

SZÓZAT OFÉLIÁHOZ

Pörére vetközz: én ugy szeretlek!
Ó, istenem, mily nemes gondolat:
Egy szép asszony testét pörén ölelni...
Ehhez ma nem fogható semmi!
Tudnék s szeretnék én ilyesmiért:
Több mint hat hétig juhászkuTYa lenni...

Csak, hogyha tyukszemed is láthatom
Van a szerelmem biztos lábakon
S ha szűztested minden paránya titkom –
Akkor lehet csak évoét vonyitnom.
Fésüld hajad ki s végy fürdőt, néhányat
És gyakorold be a szerelmi lázat,
Mert én ma gyötrő szerelemre vágyom:
És semmi vicc ma: direkt a diványon!

MELLVÉRT USZKÁR